

Mart â€“ mesec borbe protiv raka

02.03.2010

Maligni tumori predstavljaju, posle bolesti srca i krvnih sudova, najâ€•eÅ¡â€•i uzrok umiranja kako u svetu tako i u naÅ¡oj zemlji. Prema procenama Svetske zdravstvene organizacije, danas preko 25 miliona ljudi u svetu Å¡â€•ivi sa rakom. Svake godine u svetu se registruje 11 miliona novoobolelih, od Å•ega oko 60% u zemljama u razvoju, dok 8 miliona ljudi umre od malignih bolesti. U Srbiji se u proseku godiÅ¡nje dijagnostikuje oko 33.000 novoobolelih i 20.000 umrlih osoba od malignih bolesti. U naÅ¡oj zemlji beleÅ¡â€•i se relativno visoka incidencija i mortalitet od malignih tumora, kao i visoka uÅ•estalost faktora rizika. ZnaÅ•ajan problem predstavlja i neprepoznavanje riziÅ•nog ponaÅ¡anja i nedovoljno koriÅ¡â€•enje pozitivnih iskustava u sprovoÅ•enju programa prevencije i ranog otkrivanja malignih tumora iz razvijenih zemalja Evrope i sveta. MuÅ¡karci u naÅ¡oj sredini najviÅ¡e obolevaju od raka pluÅ¡a, debelog creva i rektuma, prostate, mokraÅ•ne beÅ¡ike, Å¾eluca i pankreasa. poslednjoj deceniji uoÅ•en je porast u obolevanju muÅ¡karaca od svih vodeÅ¡ih lokalizacija malignih tumora, osim od raka Å¾eluca. Kod Å¾ena u Srbiji maligni proces najâ€•eÅ¡â€•i je lokalizovan na dojci, debelom crevu i rektumu, grliÅ¡u materice, pluÅ¡ima, telu materice i Å¾elucu. Uz izvesne varijacije u vrednostima incidencije, tokom poslednje decenije beleÅ¡â€•i se porast u obolevanju Å¾ena od svih vodeÅ¡ih lokalizacija malignih tumora, osim od raka grliÅ¡a materice, gde je zapaÅ¾eno smanjenje stope incidencije. MeÅ•utim, i pored navedenog smanjenja incidencije raka grliÅ¡a materice, uoÅ•ene stope novoobolelih od ove maligne lokalizacije kod naÅ¡ih Å¾ena i dalje su meÅ•u najviÅ¡ima u Evropi. Broj umrlih osoba od malignih tumora se tokom poslednje decenije poveÅ¡ao za 20,3%. Å• U periodu od 1997. do 2007. godine doÅ¡lo je do porasta stopa mortaliteta od svih malignih tumora, kod muÅ¡karaca za 11,7% i kod Å¾ena za 7,0%. Sa proseÅ•nom standardizovanom stopom smrtnosti od malignih tumora 192,8 na 100.000 stanovnika, tokom poslednje decenije Srbija se nalazila u grupi zemalja Evrope sa srednjim rizikom umiranja od raka. Najâ€•eÅ¡â€•i uzroci umiranja i kod muÅ¡karaca i kod Å¾ena su bili oni maligni tumori koji su bili i najâ€•eÅ¡â€•i uzroci obolevanja. U periodu od 1997. do 2007. godine doÅ¡lo je do porasta mortaliteta od svih vodeÅ¡ih lokalizacija malignih tumora, osim od raka Å¾eluca koji pokazuje pad u smrtnosti i kod muÅ¡karaca i kod Å¾ena. Zemlje Å•lanice Evropske zajednice su 1985. godine pokrenule zajedniÅ•ki program pod nazivom â€žEvropa protiv rakaâ€• (Europe Against Cancer) sa ciljem da do 2000. godine smanje mortalitet od raka u navedenom regionu za 15%. ZahvaljujuÅ¡i kampanjama koje su se sprovodile u ovim zemljama, pre svega antipuÅ¡aÅ•kim, skriningu (raka grliÅ¡a materice, dojke i kolorektuma) i aktivnostima u promociji zdravlja, smrtnost od raka je smanjena u proseku za 9% (10% kod muÅ¡karaca i 8% kod Å¾ena). Zbog visoke uÅ•estalosti obolevanja i umiranja od raka, potrebe za Å• prevencijom i ranim otkrivanjem malignih tumora, boljom dijagnostikom, leÅ•enjem i negom obolelih, SkupÅ¡tina Svetske zdravstvene organizacije usvojila je na svom 58. zasedanju 2005. godine Rezoluciju o prevenciji i kontroli raka (WHA 58.22 Cancer prevention and control). Rezolucija ukazuje na potrebu izrade i sprovoÅ•enja sveobuhvatnih nacionalnih programa prevencije i kontrole malignih bolesti. Prevencija malignih bolesti ima ogroman javnozdravstveni potencijal i predstavlja najefikasniji pristup kontroli raka. Na viÅ¡e od 80% svih malignih bolesti moguÅ•e je uticati spreÅ•avanjem ili modifikovanjem faktora rizika, odnosno, spreÅ•avanjem poÅ•etka bolesti. Ukoliko do bolesti ipak doÅ•e, njen je ishod moguÅ•e poboljÅ¡ati ranim otkrivanjem, terapijom i rehabilitacijom uz odgovarajuÅ•e palijativno zbrinjavanje. S obzirom da maligne bolesti imaju zajedniÅ•ke faktore rizika (puÅ¡enje, konzumiranje alkohola, nepravilna ishrana, fiziÅ•ka neaktivnost) i socijalno-ekonomske determinante sa drugim hroniÅ•nim nezaraznim bolestima, maligne bolesti obuhvaÅ•ene su Evropskom strategijom za prevenciju i kontrolu hroniÅ•nih nezaraznih bolesti iz 2006. godine, kao i Strategijom Republike Srbije za prevenciju i kontrolu hroniÅ•nih nezaraznih bolesti. Nacionalna strategija za prevenciju i kontrolu hroniÅ•nih nezaraznih bolesti je sveobuhvatni strateÅ¡ki dokument. On definiÅ•e specifiÅ•ne ciljeve, aktivnosti, indikatore, oÅ•ekivane rezultate, nosioce aktivnosti i vremenski okvir za sprovoÅ•enje akcionog plana i istovremeno objedinjuje i dopunjuje postojeÅ•e nacionalne strategije. Ova Strategija usmerena je na faktore rizika zajedniÅ•ke za sve hroniÅ•ne nezarazne bolesti, prema tome i za maligne bolesti. Pored ove, i Strategija za kontrolu duvana, Strategija za palijativnu negu i Nacionalni program CEHAP koji se odnosi na izloÅ¾enost faktorima rizika iz Å¾ivotne sredine, takoÅ•e ukljuÅ•uju specifiÅ•ne mere i aktivnosti usmerene na prevenciju i kontrolu malignih bolesti. Ministarstvo zdravlja Srbije iniciralo je Plan aktivnosti za aktivno uÅ•eÅ¡â€•e nacije u borbi protiv raka u vidu Nacionalnog programa za borbu protiv malignih bolesti koji proizilazi iz Strategije za prevenciju i kontrolu hroniÅ•nih nezaraznih bolesti. Ovaj Program predstavlja integrisanu akciju druÅ¡tva usmerenu na faktore rizika i socijalno-ekonomske determinante zdravlja uz aktivno ukljuÅ•ivanje i odgovornost svih sektora. Cilj je da poboljÅ¡a zdravlje stanovniÅ¡tva Srbije, prevenira nastanak malignih bolesti, posebno kod osoba sa poveÅ¡anim rizikom za njihov nastanak i poboljÅ¡a kvalitet Å¾ivota veÅ¡ obolelih od malignih bolesti. Nacionalni program za borbu protiv raka ima potencijal za odrÅ¾iv koordinisan, sveobuhvatan, timski pristup u prevenciji i kontroli malignih bolesti u Srbiji. Primena programa znaÅ•i da Å•e se u narednih pet godina: -Å• smanjiti smrtnost od malignih bolesti, -Å• produÅ¡iti Å¾ivot obolelih od malignih bolesti i -Å• poboljÅ¡ati kvalitet Å¾ivota obolelih i njihovih porodica. Å• Institut za javno zdravlje Srbije â€žDr Milan JovanoviÅ¡ Batutâ€• M 2010. godine